

Posudek vedoucí práce na bakalářskou práci

Pavliny Raszkové

Smilstvo, násilné smilstvo a kuplířství. Zločiny proti mravopověstnosti v raně novověké trestněprávní teorii a praxi,

Fakulta humanitních studií FHS UK, Praha 2008,

68 stran rkp.+přílohy

Studie Pavliny Raszkové se zabývá otázkou postihu tří vybraných mravnostních zločinů v období raného novověku v českých zemích. Jde o téma, kterému byla v české historiografii věnována jen okrajová pozornost, i když v posledním desetiletí lze zejména mezi kulturními historiky preindustriální éry zaznamenat zvýšený zájem právě i o otázky (nedovolené) sexuality, které mnohé vypovídají o proměně hodnot a postojů. V historiografii zahraniční, například německé (která by byla autorce jazykově dostupná), má již bádání na podobná témata delší tradici a je škoda, že se s ním autorka nemohla seznámit.

Práce je rozčleněna do pěti kapitol. První dvě části, Úvod (1.) a Vývoj městského hrdelního práva a soudnictví (2.) se snaží o vymezení tématu, jeho zasazení do kontextu dosavadního bádání a současně srozumitelnou formou představují základní přehled vývoje městského hrdelního práva od středověku po osvícenskou reformu. Těžiště studie představují kapitoly věnované trestněprávním normám (3.) a trestněprávní praxi (4.) ve vztahu ke studovaným zločinům. Své závěry autorka formulovala v poslední kapitole (5.).

Autorčin časový záběr je poměrně široký; její pojetí raně novověkého období je de facto vymezeno zákoníkem městského práva od Pavla Kristiána Koldína (1579) a „osvícenským“ zákoníkem Josefa II. (1787). Materiálovou základnu představují jednak normativní texty ze 16.-18. století (vedle zákoníků se autorka věnuje také selským řádům a instrukcím), jednak zápisy trestněprávní praxe v tzv. smolných knihách.

Prvním přínosem práce je tedy relativní novost tématu i pramenů, s nimiž autorka pracuje.

Vůči jejím hypotézám však lze vznést některé námitky:

Při posuzování odchylky mezi trestněprávní normou předepsanou raně novověkým zákoníkem a soudní praxí je také třeba mít na zřeteli, že tyto předmoderní texty předepisovaly

spíše horní hranici než skutečný trest v jasně vymezené výši, která má být vyměřena – tak, jak to známe ze současnosti (resp. z post-osvícenského období).

Je také otázkou, zda skutečnost, že se některé zločiny (zejména smilstvo či kuplířství) vytrácejí ze smolných knih, nevypovídá pouze o tom, že je postihovaly jiné autority podle jiného než trestního nařízení. Navíc, k autorčině konstatování, že smolné knihy z období Theresiany už nevypovídají nic, je potřeba podotknout, že s tereziánskou likvidací hrdelního soudnictví většiny malých měst po roce 1765 zanikají i smolné knihy, takže prameny v nich pro toto období těžko můžeme hledat (a drobná poznámka: veřejné tresty za smilstvo byly zrušeny již roku 1781, tedy 6 let před vydáním reformního josefínského zákoníku).

Další problém: jaký byl vztah mezi vymrskáním a vypovězením (s. 45)? Autorka považuje vypovězení za horší trest; neznamenal však vymrskání totéž (ovšem ještě ve spojení s bolestivým a potupným trestem navíc)?

Je také škoda, že se autorka soustředila takřka výhradně na úzeji vymezenou literaturu trestněprávního charakteru, resp. na historiografii věnovanou především samotným „kriminálním“ činům a nevěnovala více pozornosti také studiu samotného všedního života venkovských a městských poddaných, k němuž existuje i v české poválečné literatuře (natož například v německé i jiné, kterou autorka – ke škodě své práce - nepoužívá vůbec) poměrně velké množství literatury: její vývody by tak mohly přinést i hlubší porozumění studovaným situacím a motivacím provinilých historických aktérů, ale i jejich soudců a vrchností (jaké pohnutky ekonomického, sociálního či jiného rázu vedly k postupnému zmírňování represe?). Dovolily by také komplexnější propojení studované problematiky se sociokulturními dějinami preindustriálního období. I proto za nejzdařilejší část její práce považuji podkapitolu věnovanou prostituci, v níž autorka využívala nejbohatší sekundární literaturu a také se snažila o větší zobecnění a interpretaci posunů v jejím postihu.

Poněkud problematické je i paušální zacházení s poměrně dlouhou epochou, jdoucí od 16. do závěru 18. století, jako s jednotným blokem, ve kterém se proměňuje nanejvýš jen stupeň represe. Jeví se autorce tato epocha viděná očima dobových pramenů skutečně tak staticky? (V této souvislosti se ostatně musíme zeptat, proč například autorka u uváděných případů z VS Pardubice (s. 55 a násl.) ani u některých příkladů ze smolných necituje rok, kdy se udály, a činí z nich jaksi „nadčasovou“ záležitost (alespoň v rámci studovaného dlouhého období)?

Autorka ve své snaze o maximální přehlednost a jasnost textu často bohužel sklouzává do určitého stereotypu a popisnosti (která je možná i projevem určitého strachu z formulace vlastních hypotéz či interpretací); toto je patrně zejména ve stěžejní 3. kapitole, kdy autorka

větší měrou přejímá, cituje a parafrázuje dobové texty a její vlastní interpretace přicházejí až na závěr.

Textu lze vytknout také drobné nedostatky technicko-řemeslného rázu (autorka by měla například uvést pod čarou přesné citace u tištěných pramenů, které uvádí na str. 19 a 20); občas se vyskytly také drobnosti pravopisné či stylistické /ranný novověk místo „raný novověk“ – s. 26; nejasná věta „Podle rozlišení prostitutek uvádí Martin Rheinheimer.“ (- bez dalšího uvedení - s. 32); ji (4. p.) místo jí (3. p.), s. 43, 8 ř. shora; problém rodu u latinských názvů – Constitutio criminalis Josephina platil (s. 45) – ve skutečnosti jde o femininum (tak , jak to autorka na následující straně 46 uvádí u Theresiany); formulace „ale spíše (je?) prozradilo těhotenství“ (s. 47)/.

Autorka nicméně takřka bez obtíží zvládla práci s poměrně velkým množstvím materiálu napsaného ve staré češtině i němčině, musela se potýkat s paleograficky relativně náročnými texty, tištěnými (gotické písmo) i rukopisnými (kurent). Je si vědoma omezenosti své pramenné základny i mezí, které jí její materiál klade, a nedopouští se unáhlených závěrů; přesto se snaží jasně zformulovat hypotézy a závěry k předem vytyčeným cílům.

Studie je zpracována pečlivě, je logicky vystavěna a napsána koncizní, úspornou a přehlednou formou i vyspělým, srozumitelným jazykem.

Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně ve výši okolo 40 bodů.

Mgr. Daniela Tinková, PhD.
Ústav českých dějin FFUK,
3. června 2008